

**11 EYLÜL SALDIRILARI VE AMERİKAN MEDYASI:
YURTSEVERLİK AKIMININ ÖTEKİ KAVRAMINA ETKİSİ
VE MEDYANIN TARAĞİRLİĞİ**

Nurdan AKİNER*

Abstract

This article focuses on how U.S. mainstream media have released the news about 9/11 Attacks. A propaganda analysis approach is applied to the following days' coverage of the 9/11 Attacks to The World Trade Center, with the aim of studying how the various national and international contexts influenced the media discourse's relationship to the propaganda discourse after the attacks. This problematic is relevant for the current discussion on U.S. mainstream media and patriotism in connection with fairness of journalism. This article point out that the U.S. mainstream media have pumped jingoistic craze and general freedoms, freedom of expression were limited by Bush's government in U.S. aftermath of 9/11.

Key words: *Mainstream media, war, 9/11, patriotism, U.S., disinformation, misinformation, hate crimes, others.*

Giriş

Kapitalizmin sembolü olarak kabul edilen New York'taki Dünya Ticaret Merkezi (WTC)'nin İkiz Kulelerine 11 Eylül 2001 Salı günü içi yolcu dolu iki uçağın füze gibi dalması ve üç bini aşkın masum sivilin yaşamını yitirmesine neden olması, ABD Başkanı George W. Bush'un söylemiyle "teröre karşı çok uzun sürecek bir savaş"ın da başlangıcı oldu. Bir görüşe göre "dünya daha hiçbir zaman 11 Eylül öncesindeki gibi olmayacaktır, dolayısıyla 11 Eylül bir milat olarak kabul edilmelidir." Bir başka görüşe göre ise, "11 Eylül'de gerçekleştirilen terörist saldırı, çapı ve etkileri itibarıyla çok büyük olmasına karşın, tarihte bir dönüm noktası

ya da milat olarak kabul edilemez"(Kibar-oğlu, 2001:-).

11 Eylül 2001 günü, tüm dünyanın gözü önünde gerçekleşen saldırılar, hem siyaset bilimi hem de iletişim bilimleri açısından, önemli gelişimlerin ve değişimlerin yaşanacağı bir süreci de başlatmıştır. Sadece Amerikan medyasının değil, Avrupa medyasının da bir çatışma durumunda taraflardan yalnızca birini suçlama eğilimi yoğun olarak gözlemlenmiştir.

Makalenin araştırma sorunsalı,11 Eylül saldırılarını izleyen süreçte Amerikan medya-

* Araş. Gör. Dr., Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

sının takındığı milliyetçi-yurtsever tavrın ve haberleri aktarıırken taraflardan birini "iyi" birini diğerini ise "şeytan" olarak lanse etmesinin, gazetecilik etiği açısından adil olmadığı, bu davranışıyla da ülkedeki nefret suçlarında artışına yol açtığı düşüncesi üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda makalenin amacı, 11 Eylül saldırıları ve bunu izleyen süreçte gerçekleşen Afganistan operasyonunu Amerikan medyasının aktarışına politik bir eleştiri getirerek sosyal sorumluluk ilkesi çerçevesine göre incelemek, etkilerine dikkat çekmektir.

Medya ve savaş, alanında yapılan çalışmaların geçmişi çok uzak değildir. İlk çalışmalar Birinci Dünya Savaşı sırasında ampirik yöntemlerle, Lippmann, Merz ve Lasswell tarafından yapılmıştır. Modern zamanların savaşları sürdükçe artan çalışmalar, medya ve savaş literatürüne katkıda bulunmaktadır. Makalenin amacı ve önemi bu noktada öne çıkmaktadır. Medya ve savaş, Türkiye'de son yıllarda işlenmeye başlanılan bir konudur.

11 Eylül Saldırıları Milat mı?

11 Eylül saldırıları, modern tarihte yeni bir zaman dilimini açtı. Bundan dolayı, tarihin bu trajik olayla kapanan döneminin ardından başlayan yeni süreçte, başta ifade özgürlüğü olmak üzere hayatın tüm alanındaki özgürlüklerimizin geldiği noktayı sorgulamamız gerekmektedir. 11 Eylül ile sonuçlanan süreç, 9 Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılışıyla başladı ve 25 Aralık 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla devam etti. Bu sürecin hem iç politikada hem de dış politikada yüceltilen üç kutsal özelliği vardı (Ramonet, 2003:-):

-İnsan haklarının ve hukuk devletinin yüceltilmesi,

-Liberal küreselleşmenin büyümesi,

-Bir yönetim sistemi olarak demokrasinin kutsanması, göklere çıkarılması.

Fakat 11 Eylül saldırılarıyla sonuçlanan bu sürecin ardından, teröre karşı savaş adı altında antidemokratik düzenlemelere gitmek, Pervez Müşerref ve Özbekistan'ın diktatörü Karimov gibi daha önce kabul edilemez nitelikteki liderlerle ittifak yapmanın ABD için olağan durumlar haline geldiği gözlemlenmiştir. 11 Eylül saldırıları dünya tarihi için bir milattır.

Terörle mücadele

11 Eylül saldırıları terörle mücadelede de yeni bir dönem başlattı. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, 20. yy'ın başlarından o güne dek bilinen anlamda savaş, yani topyekün savaş artık tek tek ulusların kapasitesini ve bütçesini aşan bir eyleme dönüşmüştü. Dünyanın iki süper güç arasında oldukça kesin çizgilerle paylaşılması ve güçlerin etrafında oluşmaya başlayan bloklar, savaşı giderek daha riskli, topyekün ve arzu edilmeyen bir seçenek haline getirdi. Bu süreçte, gerilla savaşı ve terörizm, Avrupalı efendilerinden kurtulmak isteyen ama bu amaç için yararlanılması mümkün olmayan barışçıl politik araçlardan (Birleşmiş Milletler, kendi kaderini tayin hakkı ilkesi vb.) umduğu fayda ve tatmini bulamayan sömürge halklarının özgürlük talebini ifade etme aracı haline geldi. Öyle ki kendi kaderini tayin hakkı çerçevesindeki bağımsızlık talepleri, yöntem olarak teröre başvuran grupları çoğu kez, sadece kendi halklarının değil, uluslararası kamuoyunun gözünde de meşru kılmıştır. Bir zamanlar FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) de adını terörist eylemlerle duyurmuştur.

1979'da İran İslam Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesiyle Radikal İslamcı terör ivme kazandı. Üstelik İs-

İslamcı terörizm, Soğuk Savaş döneminin iki süper gücü olan Sovyetler Birliği ve ABD'nin hem çatışmasından hem de işbirliğinden beslenip büyüdü.

ABD, soğuk savaş döneminde İran Devrimi'ni kendi bölgesel çıkarları için bir tehdit olarak görüyordu. Ancak Ronald Reagan döneminin bazı sorumluları hem İran'a gizlice silah satıyor, hem de Sovyet işgaline karşı direnen Afganları ve Yeşil Kuşak projesi çerçevesinde İslamcı fanatizmi destekledi. Sovyetler Birliği ise, bir yanda Afganistan'da mücahitler ile savaşırken, 1980'lerin ikinci yarısından itibaren bütün Ortadoğu'da ABD ve müttefiklerinin temel çıkarlarını tehdit eden İran'a teknoloji transferi yapıyordu. 8 yıl süren savaş boyunca her iki taraf da yani Irak ve İran kendilerini çatışma halinde tutarak silah ticaretinden para kazanmak isteyen süper güçlerin oyuncağı olup durdular. Bu süreç içinde de İslamcı terörizm, serpilip gelişti (Tuğtan, 2001:-). Böylece, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD vatandaşları için "komünizm" tehlikesinin yerini "terörizm" aldı.

ABD, "Ötekiler"e karşı

11 Eylül saldırılarının hemen ardından, 12 Eylül günü Adalet Bakanı John Ashcroft bir anti-terörist yasanın kongre tarafından onaylanmasını sağladı. Bu yasaya dayanılarak şüpheli görülen herkes tutuklanabilecekti. Patriotic Act (Yurtseverlik Yasası) olarak adlandırılan yasa kongre tarafından onaylanmaz, 1200'den fazla yabancı kökenli kişi tutuklanarak hapse atıldı. Üstelik bu kişilere avukatları tarafından savunulma hakkı tanınmadı. Kısa bir süre sonra ise yönetim tarafından, 16 ile 45 yaş arasındaki turist vizesine sahip 5000 Ortadoğu kökenli erkeğin sorgulanacağı ilan edildi (Ramonet, 2003:-).

Özgürlükler sınırlandırılıyor

Antiterörist yasa Patriotic Act'ın yürürlüğe girmesinin ardından ABD'de özgürlükler daha önce hiç olmadığı kadar sınırlandırılmaya başlandı. 11 Eylül'e kadar uluslararası alanda basın özgürlüğünün ve demokrasinin kalesi olana ABD'de Patriotic Act, FBI (Federal Bureau of Investigation)'a yurttaşların ifade ve bireysel özgürlüklerini kontrol altında tutmak için inanılmaz izinler verdi.

İki asrın deneyimleriyle süzülerek oluşturulmuş güçler dengesine dayanan haklar göz ardı edilmeye, ihlal edilmeye başlandı. Amerikalı Müslümanlar sorgusuz sualsiz tutuklanarak gözaltına alınmaya başlandı. Adalet bakanlığı ise bu nitelikteki olayların sayısını açıklamaya yanaşmadı.

Başkan Bush, özel bir kararnameyle, yabancı sivilleri hiçbir itiraza ve temyiz hakkına sahip tutmadan yargılayabilecekleri askeri bir mahkeme kurulmasına kapı açtı. Böylelikle 1861'den bu yana ilk kez, kendini savunma hakkı ayaklar altına alınmış oluyordu. Artık FBI ajanlarının kütüphanelere girip vatandaşın ne okuduğunu kontrol hakkı var. Üniversitelerde ise "devrimci eğilimler" gösteren çalışanların yetkili mercilere ihbar edilmesini isteyen memolar yayınlanmaktadır (Pilger, çev., 2003:-).

Baskı, bir çeşit kanun oldu.11 Eylül saldırıları ardından yaptığı konuşmalarda dini bir söylem kullanan ve Usame Bin Laden'i ölü ya da diri istemekle kovboyvari metaforlara yer veren Amerikan tarihinin en "dindar" başkanı George W. Bush, "crusade-haçlı seferi" gafıyla tanımladığı kampanyasıyla özgürlerin sınırlandırılmasını da kendi ülkesinde başlatmış olmuştur (G. İnceoğlu, 2003:-).

"Terörist" imajı değişti

11 Eylül saldırılarının ardından Batılı istihbarat kurumları Batı toplumlarıyla entegre olabilecek yeni tip teröristi şöyle tanımladılar:

"30'lu yaşlardadır. Sosyal durumları: orta sınıf ve üst gelir seviyesindeki ailelerin çocuklarıdır. Bölge olarak Avrupa, ABD ve Kanada'ya göç etmiş Ortadoğulu, Arap ve Kuzey Afrika kökenlidirler. Göç ettikleri ülkelere tam adapte olmamış, geldikleri ülkeye aidiyetlerini sürdüren ama o toplumun da bireyi olamayan toplumdaki 2. veya 3. kuşak gençlerdir. Eğitim açısından üst düzeyde eğitilmiştir. Pek çoğu teknik branşlarda üniversite mezunudur. Birkaç yabancı dil, bilgisayar ve tam bir entegrasyon sağlayacak donanımına sahiptirler. Terör formasyonu: Yeni nesil teröristler de Afganistan'da eğitim alıyorlar, ancak kısa dönemlerde eğitiliyor ve asla cepheye sürülmüyorlar. Savaş alanlarında vakit kaybetmiyorlar. Terörle mücadele yöntemleri geliştikçe de terör geliyor. Başarıya ulaşmak isteyen her kurum gibi, terör örgütleri de eğitime önem veriyorlar ve iyi eğitilmiş kalifiye elemanlara yöneliyorlar. Bu durum ise terörle mücadeleyi daha da güçleştiriyor. Geç kalınmış her gün, mücadele süresine haftalar hatta aylar ekliyor (Aytaç, 2002:-).

11 Eylül Saldırılarında Medyanın Rolü

11 Eylül saldırıları ardından "görmezden gelme"nin, Amerikan medyasının en çok sergilediği davranış biçimi olduğu dikkat çekti ve Amerikan medyasında, Amerikan yönetiminin uluslararası sorunların çözümünde şiddet kullanımına ve tabii ki teröre karşı oldukları ön kabulünden hareketle haber yapıldığı gözlemlendi. Üstelik, ele alınış şekli de "diğerleri" sorunu ile nasıl başa çıkabileceği temasından öte geçmemiştir.

11 Eylül saldırılarının ardından Batının günahlarını gizlemek ve diğer ülkeleri Batıya olan yararlarına göre haberleştirmek, neredeyse profesyonel bir gazetecilik ilkesine dönüşmüştür. Princeton Üniversitesi'nin uluslararası ilişkiler profesörü Richard Falk, medyanın bu eğilimini şöyle açıklamıştır (Falk, 1998:-): "Batının dış politikası, medyada, kendinden menkul bir haklılığa dayanan, tek taraflı ahlak standartlarını belirleyen, Batılı değerlerin sürekli olarak olumlu bir şekilde resmedildiği ve bunun önündeki engellerin kaldırılması için sınırsız güç kullanımına onay veren bir tarzda resmedilmektedir".

Medyanın habercilik sınavı:

Saldırıların Ertesi Günü Amerikan ve İngiliz Basınından Bazı Başlıklar

Saldırıların hemen ertesi günü Amerikan anaakım medyasından bazı başlıklar şöyledir:

-The New York Times (12.09.2001): "ABD'ye saldırıldı-New York ve Washington'da korkunç terör"- Haberde, "düşmanın modern çağda ABD topraklarındaki savunma noktalarına kadar girebildiğini kanıtladığı" belirtildi ve şöyle devam edildi: "Saldırıların savunma ve istihbarat birimlerinin birbirleriyle uyumlu bir şekilde güçlendirilmesi gerektiğini gösterdi. Bunlara havaalanları da dahil".

-The Washington Post (12.09.2001): "Dünya Ticaret Merkezi yıkıldı, Pentagon terörist saldırıların hedefi oldu". Habere göre The Washington Post, saldırıların üzerinden 24 saat bile geçmeden olayın failini bulmuştu. Haber şöyle devam etmekteydi: "ABD'nin saldırıların Afganistan'daki Usame Bin Ladin ile bağlantıları konusunda güçlü kanıtları bulunmaktadır".

-The Los Angeles Times (12.09.2001): "Manhattan'dan yükselen dumana rağmen ABD ayakta kalacaktır".

İngiliz anaakım medyasında atılan başlıklar ise tıpkı ABD'deki örneklerde de gözlemlendiği gibi içerikleri itibariyle Afganistan'a ardından da Irak'a yönelecek operasyonların habercisi, bir tür savaş ilanı denebilir:

-The Guardian (12.09.2001): "Bu bir savaş deklarasyonu".

-The Times (12.09.2001): "Amerika'ya savaş açıldı".

-Financial Times (12.09.2001): "ABD'ye büyük darbe".

-The Daily Telegraph (12.09.2001): "Amerika'da savaş".

-The Independent (12.09.2001): Gazetenin yazarları 11 Eylül saldırılarını barbarizmin en kötü örneği olarak nitelendirdi. Saldırlara yanıtın ise medeni sınırlar içinde kalması gerektiğine dikkat çekti.

CNN: Medyaya uygulanan baskıların neredeyse kamuoyunun haber alma özgürlüğünü engeller boyutlara ulaştığı dönemde, CNN başkanı Walter Isaacson, personeline "Taliban'ın teröristlere yataklık ettiğini unutmayıp, sivil yıkımlara dair görüntüleri dengeli verin" uyarısını yapmıştır. Isaacson, hareketi izleyen muhabirlerin bir anlamda kulağını çektiği uyarılarına, uygulanan devlet sansürünün etkilerinin tüm şiddetiyle hissedilebileceği bir şekilde şöyle devam etti: "Afganistan'daki can kayıplarına fazla odaklanmak sapkınca gözüküyor. Taliban'ın perspektifinden bildiriyor gözükmemek için olayları doğrulatma çabamızı iki katına çıkarmalıyız. Taliban'ın insan kalkanı kullandığından ve 5 bin masum insanın ölümünden sorumlu teröristlere yataklık yaptığından söz etmeliyiz. İnsanların Afganistan'da sivil-

leri acı çekerken gördüklerinde, ABD'ye büyük ıstırap vermiş bir terörist saldırının bağlamında olduğunu anlamalarından emin olmak istiyoruz".

CNN'in Afganistan hareketinin izlenmesi ve aktarılmasına yönelik manifestosu olarak nitelendirilebilecek uyarılarının ilerleyen günlerde de devam ettiği gözlenmiştir. CNN'in standart ve pratik bölümü başkanı Rick Davis, sunuculardan haberlerinin ardından "Bunları izlerken, ABD hareketinin beş bin masumun ölümüne yol açan terörist saldırılara misilleme olduğunu unutmamalıyız" ya da "Taliban hala teröristlere yataklık etmeyi sürdürse de, Pentagon her seferinde Afganistan'da can kayıplarını azaltmaya çalıştığını vurguladı" gibi cümleler kurmasını istedi. CNN bu genelgesinden dolayı, ABD'nin diğer büyük medya kuruluşlarından CBS ve NBC tarafından kınandı. CNN'i tek destekleyen ise Fox News oldu.

Ajanslardan, yerli ve yabancı televizyon kanallarından Taliban komutanlarının dağlara çekildikleri ve Afganistan'ın doğusunda hayvanlara karşı kimyasal silah denemesi yaptıkları, uydu fotoğraflarının hayvan leşlerini açıkça gösterdiği ilan edildi. Fakat, Afganistan'ın tamamı kontrol altına alındığı halde kimyasal silah denemelerinin kanıtları henüz ortaya konulamadı. CNN'in ünlü savaş muhabiri Christian Amanpour'un Kabil'deki bir evde ele geçirdiği nükleer savaş yapımına ilişkin kanıtların eski bir bilim dergisinde yayınlanmış mizah yazısına dayandığı da çabuk ortaya çıktı.

BBC: 11 Eylül saldırıları ve bunu izleyen Afganistan hareketi, uluslararası medya için bir sınav niteliği taşımıştır. İngiltere'nin kamu yayıncılığı yapan televizyon kanalı BBC'nin de 11 Eylül saldırıları ve Afganistan'a dair haberleri aktarırken önemli yan-

lışlar yaptığı gözlemlendi. BBC önce, Oryx Doğal Kaynaklar isimli şirketin yöneticisi Kemal Kan Fhan'ı, El Kaide lideri Usame Bin Ladin ile bağlantılı olmakla suçladı. Bu suçlamayı yaparken, Kal Fhan'ın 1998'de ABD'nin Afrika'daki elçiliklerinin bombalanması yüzünden hüküm giyen Muhammed Khalfan ile aynı kişi olduğunu iddia etti. Gerçekte adı geçen kişinin ne Bin Ladin ile ne de ABD'nin Afrika'daki elçiliklerinin bombalanmasıyla ilgisi vardı. BBC, 31 Ekim'de 1 dakika süreli özür mesajı yayınladı.

İkinci olay ise CNN'in savaş muhabiri Christian Amanpour'un başına gelenlerle aynıydı. BBC'nin Afganistan muhabiri John Simpson, El-Kaide'yi nükleer silah üretmekle suçlayan bir haber yaptı. Avrupa Gazetecilik Merkezi (EJC), Wired dergisine dayanarak, Simpson'un Kabil'deki bir El Kaide evinde bulunduğu belgelerin 1979'da mizahi bir bilim dergisinde yayınlanan "Haydi termönükleer bir bomba yapalım" başlıklı bir makaleye çok benzediğini duyurdu. Wired, haber konusu belgeler ile 1979'da "The Annals of Improbable Research" dergisinde yayımlanan makale arasında büyük bir benzerlik olduğunu aktardı. Üstelik bu makale "Nasıl bir atom bombası yaparsınız?" başlığıyla internette dolaşıyordu. Bununla birlikte, tarifi bilimsel yanı yoktu ve mizahi bir dille kaleme alındığı her halinden beliydi. Yazıda, plütonyumun içinde patlayıcı sıkıştırılırsa, atom bombası yapılacağı; plütonyumla uğraşıldıktan sonra ellerin sabunla yıkanması ve çocuklardan uzak tutulması gerektiği, bomba yapımının ardından kalan kısmın böceklerle karşı kullanılabileceği gibi komik tarifler aktarılıyordu (G. İnceoğlu, 2004:-).

El Cezire: ABD yönetimi baştan beri haber kaynaklarını tamamen kontrolü altında tutabileceğine ve enformasyonu CNN aracılı-

ğıyla yönlendirebileceğine inanıyordu. Ancak, 11 Eylül sonrası Afganistan'dan yaptığı yayınlar ve Taliban'la bağlantı kurabilen tek kanal olması yüzünden El Cezire başta ABD olmak üzere Batının huzurunu kaçırdı.

11 Eylül saldırılarının ardından, El Cezire, Arapça konuşan halkların tek ve en güvenli kanalı haline geldi. Öyle ki Arap ve Müslüman kamuoyuna seslenmek için Amerikan yönetimi de İngiliz başbakanı da El Cezire'ye çıkmaktan başka yol bulamadılar. Aslında Arap aydını, El Cezire uydu kanalının 50 yıl içinde Ortadoğu'da 20. Yüzyılın sonunda gerçekleşen en önemli siyasi gelişmelerden biri olarak nitelendirilebileceğini tahmin etmişti. Tam 8 yıl önce Katar Emiri Şeyh Hamid bin Khalifa al-Thani tarafından 1996'da bir defaya mahsus olmak üzere verilen 137 milyon dolarlık bağışla kurulan El Cezire'nin beş yıl içinde finansal bağımsızlığını kazanacağı düşünülmüştü. Fakat kanal, bu beklentiyi karşılayamadı. Çünkü süreç içinde büyük ölçüde, sansürsüz haber programları ve yayınları nedeniyle şimşekleri üzerine çeken El Cezire, reklam piyasasından pek fazla pay alamadı. Öyle ki hem Suudi hem de Kuveyt hükümetleri yerli firmalara, El Cezire'ye reklam vermemeleri yönünde baskı uyguladı. İşte bu nedenle ticarî reklamlar, herhangi bir 24 saatlik yayın akışında 40-45 dakika gibi çok az bir yer tutuyor. Yaşamı, Katar devletinden gelen sübvansiyonlara bağlı olan El Cezire'nin tavizsiz yayın politikasına rağmen iş Katar politikasına gelince suya sabuna dokunmaması da günümüz medya dünyasının koşulları ile karşılaştırıldığında olağan kabul edilebilecek niteliktedir (Campagna, 2001:-).

Amerikan Medyasına Eleştiriler

ABD yönetimi bir yandan Katar emiri aracılığıyla El Cezire'nin yayınlarını engellemeye çalışırken bir yandan da Amerikan ve

Batı medyasını El Cezire görüntülerini yayınlamamaya zorlamıştır. 10 Ekim 2001'de ABD ulusal güvenlik danışmanı Condoleezza Rice, televizyon kanallarının yöneticilerini telefonla arayarak Usame Bin Ladin görüntülerinde şifreli mesajlar olabileceğini bildirdi ve onları El Cezire'den aldıkları görüntüler konusunda uyardı. CNN de yetkililerin onayını almadan Bin Ladin görüntüsü yayınlamayacağını açıkladı.

Saldırıyı izleyen günlerde Columbia Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi yöneticilerinden Thomas Goldstein'in yönetiminde Princeton Üniversitesi'nde düzenlenen panelde, özellikle televizyonlar eleştirilerek yalan haberlerle kamuoyunu paniğe sürükledikleri vurgulandı. Amerikalı aydınlar göre, Washington'daki antlar bölgesinde yangın çıktığı, ABD Dışişleri yanında bombalı bir aracın patladığı gibi yalan haberlerle ABD medyasının itibarı sarsıldı. Üstelik The Nation dergisinin Washington muhabiri John Nichols, CNN'i olayları "propaganda" gibi aktarmakla suçladı. Nichols'a göre CNN'in yurt dışı yayınlarından izleyiciler daha doğru bilgi ediniyorlardı. ABD içindeki izleyicilere yönelik ayınlar ise taraflıydı. Muhabir aynı zamanda, CBS sunucusu Dan Rather'in "ABD Başkanı ne isterse yaparım. Savaşa ilişkin haberlere kısıtlama getirilebilir" demesini de eleştirdi.

Gazetecilikte Adillik ve Doğruluk (FAIR) isimli kuruluşun analisti Steve Rendall ise "Ekranada hiç tartışma görmedik" diyerek farklı fikirleri savunan insanların programlara davet edilmediğinden yakındı. Bir yandan da gazetecilik ilkeleri çiğnenmeden de vatansever olunabileceğini kaydetti. Böylece saldırıların hemen ardından başlayan milliyetçilik rüzgarlarına kapılan Amerikan

medyası, aydınlar tarafından sağduyulu ve ilkeli olmaya davet edildi.

Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) de duruma tepkisini, başkanı olan Johann P. Fritz aracılığıyla getirdi. Fritz, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'a bir mektup yazarak ABD'nin Orta Doğu ile ilgili haberlerin akışını etkilemeye çalıştığını ve gazetecilere baskı yapılmasından vazgeçilmesini istedi. Sonuç olarak, bütün uluslararası gazetecilik örgütleri, Amerikan yönetiminin medyayı, kamuoyunu bilgilendirmenin (media as informer) değil onu şekillendirmenin (media as former) bir aracı olarak gördüğünü saptadılar.

Tırmanan Nefret Suçları

Yasal sınırlamalar sürerken anaakım medyada milliyetçiliğe yapılan vurgunun etkileri toplumsal yaşamda kendini göstermeye başlamıştır. 11 Eylül saldırılarının ardından Müslüman, Arap, Sih ya da Güney Asyalılara karşı işlenen nefret suçlarında büyük bir artış oldu. Müslüman ya da Arap gibi görünmek nefret suçlarının hedefi haline gelmek için yeterliydi.

FBI'nın yaptığı araştırma sonucu 2000 yılı boyunca sadece 28 olan nefret suçlarının sayısı, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından kaydedilen suçlarla da 2001 yılında 481'e yükseldi (American Arab Anti-Discrimination Committee, 2002).

Florida başsavcısı 2001 yılında işlenen nefret suçlarında 24.5 oranında bir artış kaydetti ve söz yükselmeyi, 11 Eylül saldırılarına bağladı.

11 Eylül saldırılarından bir önceki yıl Los Angeles'ta Ortadoğululara karşı işlenen nefret suçlarının sayısı 12 olarak kaydedilmişti. 11 Eylül saldırılarının gerçekleşti-

rildiği 2001 yılında ise nefret suçlarının sayısı 188'e ulaştı.

Chicago polis departmanı ise 2000 yılı boyunca sadece dört tane nefret suçunu rapor etmesine rağmen, 11 Eylül saldırılarını izleyen üç aylık süreçte, bir başka deyişle eylül, ekim ve kasımda bu rakam 41'di.

Veriler göstermektedir ki, başında türban olan kadınlar ya da erkekler (Sihler) Müslüman olmasalar da önyargılı nefret suçlarının hedefi haline gelmişlerdir. "Council on American-Islamic Relation (CAIR) – Amerikan-İslam İlişkileri Konseyi" Temmuz 2002 yılında 945 Amerikalı Müslüman'ın katıldığı bir anket düzenledi. "Majority of U.S. Muslims suffered post September 11 bias – 11 Eylül saldırılarından sonra önyargıdan zarar gören Müslümanların salt çoğunluğu" başlıklı çalışmada, ankete katılanların yüzde 48'nin hayatlarının 11 Eylül saldırılarından sonra gün geçtikçe kötüye gittiğine inandıkları sonucuna ulaşıldı. Yüzde 79'u, arkadaşlarının ya da meslektaşlarının kendilerine kibarca ve destek olur bir şekilde yaklaştığını söylerken, yüzde 57'si önyargılı ya da ayrımcı davranışlara maruz kaldığını, hor görüldüğünü belirtti (Council on American-Islamic Relation, 2002).

Renkleri, giysileri, sakalları "teröriste" benziyor diye Asyalı Amerikalılara ve Araplara saldırılar oldu. Bir Hintli, Usame Bin Laden'e benzediği için öldürüldü. Amerikalı Müslümanların ibadet yerleri hedef alındı. Seattle'dan Dallas'a gitmek üzere American Airlines uçağına binen İranlı Vahid Zohrevandi, "Pilot kendisini huzursuz hissediyor" gerekçesiyle uçaktan indirildi. Pakistan kökenli Amerikan vatandaşı Ashraf Khan da aynı gerekçeyle Delta uçağından inmek zorunda kaldı (Tılıç, 2002:-).

2002 yılının sonlarına doğru, ABD'nin Müslüman ülkelerin vatandaşlarını fişleme uygulaması çerçevesinde California eyaletinde Göçmen ve Vatandaşlık Dairesi (INS) bürolarına parmak izi ve fotoğraf vermek üzere giden yüzlerce Müslüman tutuklandı. Müslüman ve göçmen derneklerinin medyaya üç gün içinde Los Angeles, San Diego ve Orange County'de çoğu İranlı 500'den fazla Müslüman'ın tutuklandığını açıklaması, protesto gösterilerine neden oldu.

Sonuç

11 Eylül saldırılarıyla başlayıp Irak'ın işgalıyla devam eden bu yeni küresel miladın habercilerinden Christian Amanpour, Afganistan'a düzenlenen hareketin üzerinden yaklaşık iki yıl geçtikten sonra öz eleştirisini yaparak "Bunu söylemekten utanıyorum ama benim çalıştığım kanal, hükümet ve hükümetin özel ordusu gibi hareket eden Fox News tarafından sindirilmeye çalışıldı" açıklamasında bulunmuştur. Savaş sırasında vatansever haber yapmaları konusunda yönetimin kendilerine baskı yaptığından, medyanın da yönetimin sözünü dinlediğinden yakınan Amanpour, böylece iletişim bilimcilerin 11 Eylül'ü izleyen süreçte medyaya yönelttikleri eleştirilerde ne kadar da haklı olduklarını gözler önüne sermiştir.

ABD, sadece İkiz Kuleler'le değil milliyetçilik rüzgarları eşliğinde savaş çığırtkanlığı yapan medyasıyla da ağır bir darbe almıştır. Haberciliğin 5N+1K kuralındaki "N"lerden biri olan "Neden?"i kasıtlı olarak gizlenmiş, haberler, cevabı Usame Bin Ladin, El Kaide ve Taliban olan "Kim" sorusu üzerine kurgulanmıştır. Ne ABD'nin saldırgan politikası, ne Ortadoğu'daki şiddet, ne de silah sanayii "Neden?" olarak sorgulanmıştır. Noam Chomsky'nin sözleriyle devam edecek olursak, "Medya propaganda için büyük bir güçtür ve bu güce sahipseniz istediğiniz

her şeyi yaparsınız. Bu düşüncenin sonucunda ABD’de “halkla ilişkiler” diye bir endüstri ortaya çıktı ve medya aracılığıyla halkı bu propaganda sisteminin içine çekmeye çalıştı”. Olup bitenler, demokrasinin teröre karşı savaşı değildir.

Bush yönetimi, 11 Eylül saldırılarının ardından “teröre karşı savaş” adı altında başta ifade özgürlüğü olmak üzere, sivil hakların büyük bir kısmını, anaakım medya ile vardığı gizli bir konsensüs sonucu kısıtlamayı başarmıştır. Amacı, dezenformasyon (politik amaç taşıyan yalan söyleme davranışı) ve propaganda maskesi altındaki görünür politik içeriğin şifresini çözmek olan medya analizi gösterdi ki, Saddam’ın 11 Eylül saldırılarıyla ilgisi olduğunu iddia eden Bush yönetimi dezenformasyon konusunda uzmandır. Giderek propagandanın enstrümanları haline gelmeye başlayan savaş taraftarı medya, bu tip suçlamaların duyurulmasını sağlamıştır. Fox News, CNN ve MSNC gibi televizyon kanalları, ABD genelinde 1225 tane istasyonu bulunan Clear Channel radyo şebekesi ve Washington Post, Wall Street Journal gibi anaakım tarafından belli konulardaki dezenformasyonlar tekrarlanmıştır.

Aslında “terörle savaş” adı altında yapılabileceklerin ilk kurbanı gerçeklerdir. Böylesi durumlarda en yetkili ağızlar, yalana başvurmadan çekinmeyeceklerini açıkça ifade etmektedirler. Tıpkı savunma bakanı Donald Rumsfeld’in yaptığı gibi. Rumsfeld, “Bakanlığınız bilerek yanlış bilgi verecek, kamuoyunu bu yolla yönlendirmeye çalışacak mı?”

sorusuna Winston Churchill’in tarihe geçmiş olan şu cümlesiyle yanıt vermiştir: “Savaş zamanında gerçek o kadar değerlidir ki, yalandan muhafızlarla çepeçevre korunması gerekir”. Cümlenin nereye gideceğini hemen anlayıp “Doğrudan asla sapmayacağım” dese de, dikkatli kamuoyu ne denilmek istendiğini hemen kavrayabilir(Aytaç, 2002:-).

11 Eylül saldırıları ardından “terörle savaş” adı altında “topyekün savaş” başlatan ABD, hegemonyasını ve tek tarafılığını gerek kendi halkına gerekse dünya kamuoyuna kabul ettirmek için medyayı araç olarak kullandığı gözlenmiştir. “Ben güçlüyüm, dolaşısıyla haklıyım” şeklindeki söylemini 11 Eylül saldırıları ardından, Amerikan medyası aracılığıyla dile getiren ABD, bu yolla kendi gibi düşünmeyenleri de dışlamıştır.

Medyanın sosyal sorumluluğunu yerine getirmediği gözlemlenmiştir. Amerikan medyasının ilettiği haberler, “öteki” olarak nitelendirilen yabancılara karşı işlenen ön yargılı nefret suçlarını önleyici olmaktan çok, kışkırtıcı nitelik taşımıştır. Nefret suçlarının işlenmesi için insanların Müslüman gibi algılanması yeterli olmuş, bu nedenle Müslüman olmadıkları halde medya aracılığıyla çizilen robot resme uygun Sih ya da Hindular da hedef haline gelmiştir. Türban takan erkeklerin Müslüman, her Müslüman’ın ise Arap olmayacağı gerçeği Amerikan medyası tarafından görmezden gelinmiş, misinformation (eksik bilgilendirme) yapılmıştır.

Kaynakça:

- AYTAÇ, Önder (2002) the USAme, Ankara:Academyplus Yayınevi.
- G. İNCEOĞLU, Yasemin (2004) *Uluslararası Medya*, İstanbul: Der Yayınları.
- FALK, Richard (1998) *The Terrorist Foundations of Recent US Policy*, Londra:Macmill

- CAMPAGNA, Joel (2001)“Arap Televizyonlarından Karışık Sinyaller” Foreign Policy, Eylül-Ekim/Kasım-Aralık, 49-52.
- KİBAROĞLU, Mustafa (2001) “11 Eylül Sonrası Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık”, Foreign Policy, Sayı: 17-18, 30.
- RAMONET, Ignacio (2003) “Farewell Liberties?”, International PEN Report: Anti-terrorism, writers, and freedom of expression, November 2003, 45-46.
- TILIÇ, Doğan (2002) “Medya , Savaş ve Demokrasi” Karizma, Sayı:9, 29-38.
- TUĞTAN, Mehmet Ali (2001), “Terörün Evrimi ve Devletler Sistemi” , Foreign Policy, Sayı: 17-18, 41-42.
- “ADC Fact Sheet: The Condition of Arab Americans Post-September 11”, American Arab Anti-Discrimination Committee, retrieved on September 24, 2002, [http://www.adc.org./index.php?Ibid.=282&no_cache=1&sword_list\[\]=hate&swod_list\[\]=crime](http://www.adc.org./index.php?Ibid.=282&no_cache=1&sword_list[]=hate&swod_list[]=crime).
- CHOMSKY, Noam, “Medya, Savaş, Demokrasi”, Bahçeşehir Üniversitesi ve ÇGD tarafından The Marmara Otel’inde düzenlenen konferans, <http://www.ntvmsnbc.com/news/135826.asp>
- G. İNCEOĞLU, Yasemin (2003) “ABD’nin En Dindar Başkanı”, Radikal İki, http://www.radikal.com.tr/veriler/2003/06/09/haber_77713.php (Erişim:19.06.2003).
- “Poll: Majority of U.S. Muslims suffered post September 11 bias”, Council on American-Islamic Relation, August 21, 2002, <http://www.cair-net.org/asp/article.asp?articleid=895&articletype=3> .
- Financial Times,12 Eylül 2001.
- Radikal İki, 23 Eylül 2001.
- Radikal, 16 Eylül 2001.
- Radikal, 1 Kasım 2001.
- Radikal, 24 Kasım 2001.
- Radikal, 25 Kasım 2001.
- Sabah, 18 Eylül 2003.
- The Daily Telegraph, 12 Eylül 2001.
- The Guardian, 12 Eylül 2001.
- The Independent, 12 Eylül 2001.
- The Los Angeles Times, 12 Eylül 2001.
- The New York Times, 12 Eylül 2001.
- The Times,12 Eylül 2001.
- The Washington Post, 12 Eylül 2001.